

CENTER FOR
ANALYTICAL
RESEARCH &
EVALUATION

Erasmus+

Jean Monnet Modules

**« ХАЛЫҚТЫҢ ӨМІР СҮРУ САПАСЫ МЕН ҰЛТТЫҚ
ҚАУІПСІЗДІКТІ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДЕГІ
МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТ »**

**Халықаралық ғылыми-тәжірибелік
конференцияның
баяндамалар жинағы**

**Сборник докладов международной научно-
практической конференции**

**«ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АУДИТ В ОБЕСПЕЧЕНИИ
ВЫСОКОГО КАЧЕСТВА ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ И
НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ»**

**Collection of reports of the international scientific
and practical conference**

**«STATE AUDIT IN ENSURING THE HIGH QUALITY OF
LIFE OF THE POPULATION AND NATIONAL
SECURITY»**

АСТАНА 2023

УДК 657(069)
ББК 65.052.21
С 23

С Сборник докладов международной научно- практической конференции «Государственный аудит в обеспечении высокого качества жизни населения и национальной безопасности» = Collection of reports of the international scientific and practical conference «State audit in ensuring the high quality of life of the population and national security» = «Халықтың өмір сүру сапасы мен ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз етудегі мемлекеттік аудит» Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның баяндамалар жинағы. – Астана: - 497 б.

ISBN 978-601-337-851-0

Жинаққа мемлекеттік аудит органдары қызметкерлерінің, ғылыми қызметкерлердің, ғалым-экономистердің, қаржы саласы және мемлекеттік аудит мамандарының, профессор-оқытушылар құрамының және білім алушылардың халық өмірінің жоғары сапасын және ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз етудегі мемлекеттік аудиттің өзекті мәселелері бойынша баяндамалары кірді

The collection includes reports of employees of state audit bodies, researchers, economists, specialists in the financial sector and state audit, faculty and students on topical issues of state audit in ensuring a high quality of life of the population and national security

В сборник вошли доклады работников органов государственного аудита, научных работников, ученых-экономистов, специалистов финансовой сферы и государственного аудита, профессорско-преподавательского состава и обучающихся по актуальным вопросам государственного аудита в обеспечении высокого качества жизни населения и национальной безопасности

ISBN 978-601-337-851-0

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2023

ҚР АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР САЛАСЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК ТИІМДІЛІК АУДИТІНІҢ РӨЛІ

Әбіш Д.Б.

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті Мемлекеттік аудит
кафедрасы, Астана, Қазақстан
dannabagdatovna@mail.ru

Аннотация: Бұл мақала Қазақстан Республикасының Ақпараттық технологиялар саласындағы тиімділіктің мемлекеттік аудитінің рөлін қарастырады. Мақалада мемлекеттік тиімділік аудиті қызметтердің сапасын жақсартуға, ақпараттық технологияларды басқаруды жақсартуға, елдің бәсекеге қабілеттілігін арттыруға және стратегиялық мақсаттарға қол жеткізуге қалай әсер ететіні егжей-тегжейлі сипатталған, және осы орайда Шет ел тәжірбиесі ескерілген. Қазақстан Республикасының тұрақты дамуына қол жеткізу және бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін ақпараттық технологиялар саласындағы тиімділікке мемлекеттік аудит жүргізу қажеттігі атап көрсетіледі.

Кілт сөздер: Мемлекеттік аудит, ақпараттық технологиялар, тиімділік, басқару, бәсекеге қабілеттілік.

РОЛЬ ГОСУДАРСТВЕННОГО АУДИТА ЭФФЕКТИВНОСТИ В СФЕРЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ РК

Аннотация: В данной статье рассматривается роль государственного аудита эффективности в сфере информационных технологий Республики Казахстан. В статье подробно описано, как аудит государственной эффективности влияет на улучшение качества услуг, улучшение управления информационными технологиями, повышение конкурентоспособности страны и достижение стратегических целей, и при этом учитывается опыт зарубежных стран. Подчеркивается необходимость проведения государственного аудита эффективности в области информационных технологий для достижения устойчивого развития и повышения конкурентоспособности Республики Казахстан.

Ключевые слова: Государственный аудит, информационные технологии, эффективность, управление, конкурентоспособность.

THE ROLE OF THE STATE AUDIT OF EFFICIENCY IN THE SPHERE OF INFORMATION TECHNOLOGIES OF THE RK

Annotation: This article discusses the role of the state performance audit in the field of information technology of the Republic of Kazakhstan. The article describes in detail how the state performance audit affects the improvement of the quality of services, the improvement of information technology management, the increase of the country's competitiveness and the achievement of strategic goals, taking into account

the experience of foreign countries. The necessity of conducting a state audit of efficiency in the field of information technology in order to achieve sustainable development and increase the competitiveness of the Republic of Kazakhstan is emphasized.

Key words: State audit, information technology, efficiency, management, competitiveness.

Тиімділіктің мемлекеттік аудиті экономиканың барлық салаларында, оның ішінде ақпараттық технологиялар саласында да маңызды рөл атқарады. Қазақстан Республикасы да осы саладағы тиімділіктің мемлекеттік аудитіне үлкен мән береді, өйткені ақпараттық технологиялар экономиканы дамытуда және елдің халықаралық нарықтағы бәсекеге қабілеттілігін арттыруда маңызды рөл атқарады.

Бұл мақалада біз Қазақстан Республикасындағы ақпараттық технологиялар саласындағы тиімділіктің мемлекеттік аудитінің рөлін қарастырамыз.

Ақпараттық технологиялар саласындағы тиімділіктің мемлекеттік аудиті дегеніміз не?

Ақпараттық технологиялар саласындағы тиімділіктің мемлекеттік аудиті- бұл ақпараттық технологиялар саласындағы мемлекеттік органдар мен кәсіпорындар қызметінің нәтижелілігін бағалау процесі. Бұл аудиттің мақсаты- ақпараттық технологиялардың қаншалықты тиімді қолданылатынын, оларды енгізу нәтижелері қандай екенін және ақпараттық технологияларды қолданудың тиімділігін жақсарту үшін қандай шаралар қабылдау керектігін анықтау.

Қазақстанда ақпараттық технологиялар (IT) белсенді дамып, экономика мен қоғамдық өмірдің түрлі салаларында маңызды бола түсуде. Бұл IT құралдарын тиімді пайдалану , сондай-ақ олардың қолданылуын бақылау қажеттілігін тудырады. Осыған байланысты Ақпараттық технологиялар саласындағы тиімділіктің мемлекеттік аудиті бюджет қаражатын пайдаланудың ашықтығы мен тиімділігін қамтамасыз етуде, сондай-ақ осы салада қызмет көрсету сапасын арттыруда маңызды рөл атқарады.

IT саласындағы мемлекеттік тиімділік аудитінің негізгі міндеті-IT қаражатын пайдаланудың белгіленген стандарттар мен заңнама талаптарына сәйкестігін тексеру, сондай-ақ бюджет қаражатын пайдаланудағы ықтимал бұзушылықтарды анықтау. Ол үшін мемлекеттік аудиторлар IT құралдарын пайдаланудың техникалық, экономикалық және ұйымдастырушылық аспектілеріне талдау жүргізеді, сондай-ақ оларды пайдалану тиімділігін қойылған мақсаттарға қол жеткізу тұрғысынан бағалайды.

Мемлекеттік аудиттің маңызды міндеттерінің бірі IT саласын дамытуға бюджет қаражатын пайдаланудың тиімділігін бағалау болып табылады. Мемлекеттік аудиторлар бюджет қаражатын әртүрлі IT-жобаларға пайдалануды талдайды, осы жобалардың тиімділігін бағалайды және оларды қаржыландырудағы ықтимал бұзушылықтарды анықтайды. Бұл бюджет қаражатын пайдаланудың тиімділігін арттыруға және IT саласын дамытуда барынша нәтижелерге қол жеткізуді қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Мемлекеттік аудит сонымен қатар ІТ саласында көрсетілетін қызметтердің сапасын арттыруға ықпал етеді. Аудит жүргізу кезінде мемлекеттік аудиторлар көрсетілетін қызметтердің сапасына байланысты проблемаларды анықтайды және қолданыстағы бақылау және басқару жүйелерінің тиімділігін бағалайды. Бұл көрсетілетін қызметтердің сапасын жақсартуға және олардың тұтынушылардың талаптарына сәйкестігін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Ақпараттық технологиялар саласындағы тиімділіктің мемлекеттік аудитінің рөлі:

1. Мемлекеттік қаражатты пайдаланудың ашықтығын қамтамасыз ету.

Тиімділіктің мемлекеттік аудиті Ақпараттық технологиялар саласында мемлекеттік қаражатты пайдаланудың тиімділігін бағалауға мүмкіндік береді. Бұл мемлекеттік органдар мен кәсіпорындардың мемлекеттік қаражатты қаншалықты тиімді пайдаланатынын және олардың қызметінің нәтижелері қандай екенін анықтауға көмектеседі.

2. Қызмет көрсету сапасын арттыру.

Мемлекеттік тиімділік аудиті сонымен қатар ақпараттық технологиялар саласындағы мемлекеттік органдар мен кәсіпорындар ұсынатын қызметтердің сапасын арттыруға көмектеседі. Аудит нәтижелері мемлекеттік органдар мен кәсіпорындардың жұмысындағы проблемаларды анықтауға және олардың жұмыс сапасын жақсарту бойынша шаралар қабылдауға мүмкіндік береді.

3. Ақпараттық технологияларды басқаруды жақсарту

Мемлекеттік тиімділік аудиті сонымен қатар мемлекеттік органдар мен кәсіпорындарда ақпараттық технологияларды басқаруды жақсартуға көмектеседі. Ол ақпараттық технологияларды басқарудағы проблемаларды анықтайды және оларды жақсарту шараларын анықтауға мүмкіндік береді. Осылайша, мемлекеттік тиімділік аудиті ақпараттық технологияларды басқаруды тиімдірек және ашық етуге көмектеседі.

4. Бәсекеге қабілеттілікті арттыру.

Ақпараттық технологиялар елдің бәсекеге қабілеттілігін арттырудың маңызды факторы болып табылады. Ақпараттық технологиялар саласындағы тиімділіктің мемлекеттік аудиті ақпараттық технологияларды пайдалануды жақсарту және елдің халықаралық нарықтағы бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін қандай шаралар қабылдау керектігін анықтауға көмектеседі.

5. Стратегиялық мақсаттарға қол жеткізуге жәрдемдесу.

Ақпараттық технологиялар саласындағы тиімділіктің мемлекеттік аудиті де мемлекеттің стратегиялық мақсаттарына қол жеткізуге көмектеседі. Ол ақпараттық технологияларды пайдаланудағы проблемаларды анықтауға және оларды шешу жөніндегі шараларды анықтауға мүмкіндік береді, бұл стратегиялық мақсаттарға неғұрлым тиімді қол жеткізуге ықпал етеді.

1-кесте

«Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасының іске асырылуын аралық бағалауға және ақпараттандыру саласындағы мемлекет активтерінің пайдаланылу тиімділігіне жүргізілген нәтижелер

	Атауы	Көлемі, млн. тг
1	Мемлекеттік аудитпен қамтылған	76 951,1 млн тг

	қаражат көлемі	
2	Анықталған бұзушылықтардың жалпы сомасы	14 148,3 млн тг
3	қаржылық бұзушылықтар	2 766,0 млн. тг
4	бюджет қаражатын, активтерді тиімсіз пайдалану	6 135,6 млн. тг
5	бюджет қаражатын, активтерді тиімсіз жоспарлау	4 317,5 млн. тг
6	экономикалық шығындар және жіберіп алған пайдалар	929,2 млн. тг

Мемлекеттік аудитпен қамтылған 76 951,1 млн. теңгеден анықталған бұзушылықтардың жалпы сомасы 14 148,3 млн. теңгені құрады, соның ішінде:

- қаржылық бұзушылықтар – 2 766,0 млн. теңге;
- бюджет қаражатын, активтерді тиімсіз пайдалану – 6 135,6 млн. теңге;
- бюджет қаражатын, активтерді тиімсіз жоспарлау – 4 317,5 млн. теңге;
- экономикалық шығындар және жіберіп алған пайдалар – 929,2 млн. теңге;
- 143 рәсімдік бұзушылық.

Есеп Комитетінің соңғы 2018-2021 жылдар ішіндегі жалпы саны 132 аудиторлық іс-шаралар жүргізілген. Атап айтқанда, 2018 жылы — 35, 2019 жылы — 32, 2020 жылы — 29, 2021 жылы — 36 іс-шара. Алайда аталған іс-шаралардың ішінде мемлекеттік IT аудиттің үлесі шамалы ғана, яғни, тек 2018 жылы — 1, 2021 жылы — 2 мемлекеттік IT аудит жүргізілген(2-кесте).

2-кесте

Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі Есеп Комитетімен жүргізілген іс-шаралардағы мемлекеттік IT аудит үлесі

	Көрсеткіштер	2018	2019	2020	2021	Барлығы
1	Аудиторлық іс-шараның жалпы саны	35	32	29	36	132
2	Мемлекеттік IT аудит саны,бірлік	1	0	0	2	3
3	Мемлекеттік IT аудит үлесі,%	2,85		0	5,55	2,27
Авторлармен [1,2] әдебиет негізінде құрылған						

Осылайша, 2018 жылғы іс-шаралардағы мемлекеттік IT аудиттің үлесі 2,85%, ал 2021 жылғы үлесі 5,55% құраса, соңғы 4 жылдағы үлесі — 2,27% ғана құрады.

Әрі қарай біз ақпараттық технологиялар саласындағы тиімділіктің мемлекеттік аудитінің шетелдік тәжірибесін қарастырамыз.

АҚШ-та ақпараттық технологиялар саласындағы тиімділіктің мемлекеттік аудитін АҚШ Бас бухгалтерлік есеп кеңсесі (Government Accountability Office, GAO) жүргізеді. Кеңсе ақпараттық технологиялар саласын қоса алғанда, әртүрлі

салаларда тиімділік аудиттерін жүргізеді. Тиімділікті бағалау тиімділікті бағалау критерийлері мен процедураларын анықтайтын GAO стандарттары негізінде жүзеге асырылады. Аудит жүргізу барысында Gao мемлекеттік органдар мен ұйымдарда ақпараттық технологияларды пайдаланудың тиімділігін, ақпараттық технологияларды пайдаланудың міндеттер мен мақсаттарға сәйкестігін, сондай-ақ ақпараттық технологияларды басқару жүйесінің тиімділігін бағалайды.

Еуропалық Одақта Ақпараттық технологиялар саласындағы тиімділіктің мемлекеттік аудитін Еуропалық аудиторлар соты (European Court of Auditors, ECA) жүргізеді. Тиімділікті бағалау тиімділікті бағалау критерийлері мен процедураларын анықтайтын ECA стандарттары негізінде жүзеге асырылады. ECA Ақпараттық технологиялар саласын қоса алғанда, әртүрлі салаларда тиімділік аудиттерін жүргізеді. Аудит жүргізу барысында ECA мемлекеттік органдар мен ұйымдарда ақпараттық технологияларды пайдаланудың тиімділігін, ақпараттық технологияларды пайдаланудың міндеттер мен мақсаттарға сәйкестігін, сондай-ақ ақпараттық технологияларды басқару жүйесінің тиімділігін бағалайды.

Жапонияның қаржы министрлігі (Ministry of Finance, MOF) Ақпараттық технологиялар саласын қоса алғанда, әртүрлі салаларда тиімділік аудиттерін жүргізетін басты бақылаушы орган болып табылады. Тиімділікті бағалау тиімділікті бағалау критерийлері мен процедураларын анықтайтын MOF стандарттары негізінде жүзеге асырылады. Аудит жүргізу барысында MOF мемлекеттік органдар мен ұйымдарда ақпараттық технологияларды пайдалану тиімділігін, сондай-ақ ақпараттық технологияларды басқару сапасын бағалайды.

Канадада Ақпараттық технологиялар саласындағы мемлекеттік тиімділік аудитін канадалық аудит қызметі (Office of the Auditor General of Canada, OAG) жүргізеді. OAG Ақпараттық технологиялар саласын қоса алғанда, әртүрлі салаларда тиімділік аудиттерін жүргізеді. Тиімділікті бағалау тиімділікті бағалау критерийлері мен процедураларын анықтайтын OAG стандарттары негізінде жүзеге асырылады. Аудит жүргізу барысында OAG мемлекеттік органдар мен ұйымдарда ақпараттық технологияларды пайдаланудың тиімділігін, ақпараттық технологияларды пайдаланудың міндеттер мен мақсаттарға сәйкестігін, сондай-ақ ақпараттық технологияларды басқару жүйесінің тиімділігін бағалайды.

Тұтастай алғанда, ақпараттық технологиялар саласындағы тиімділікке мемлекеттік аудиттің шетелдік тәжірибесі бұл құралдың осы саладағы мемлекеттік органдар мен ұйымдардың қызметін бақылау мен бағалаудың тиімді құралы болып табылатынын көрсетеді. Ақпараттық технологиялар саласындағы тиімділіктің мемлекеттік аудиті ақпараттық технологияларды пайдаланудағы проблемалар мен кемшіліктерді анықтауға, сондай-ақ оларды жою жөніндегі шараларды ұсынуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, мемлекеттік тиімділік аудиті ақпараттық технологияларды пайдалану тиімділігін арттыруға және мемлекеттік органдар мен ұйымдарда ақпараттық технологияларды басқару жүйесін жақсартуға көмектеседі. Ол сондай-ақ ақпараттық технологиялар саласындағы мемлекеттік органдар мен ұйымдардың қызметінде ашықтық пен ашықтықты арттыруға ықпал етеді.

Қорытындылай келе, Ақпараттық технологиялар саласындағы тиімділіктің мемлекеттік аудиті мемлекеттік органдар мен кәсіпорындарда ақпараттық технологияларды пайдалану тиімділігін бағалаудың маңызды құралы болып табылады деп айта аламыз. Бұл қызмет сапасын жақсартуға, ақпараттық технологияларды басқаруды жақсартуға, елдің бәсекеге қабілеттілігін арттыруға және стратегиялық мақсаттарға жетуге көмектеседі. Ақпараттық технологиялар саласындағы тиімділіктің мемлекеттік аудиті Қазақстан Республикасының орнықты дамуына қол жеткізу және бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін қажетті құрал болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. «Сыртқы мемлекеттік аудиттің және қаржылық бақылаудың рәсімдік стандарттарын бекіту туралы» Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі Есеп комитетінің 2016 жылғы 31 наурыздағы №5-НҚ — [Электрондық ресурс] URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1600013647>
2. «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы үкіметінің 2017 жылғы 12 желтоқсандағы №827 қаулысы — [Электрондық ресурс] URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1700000827>
3. INTOSAI кәсіби стандарттар жүйесі. — [Электрондық ресурс] URL: <https://www.issai.org/>
4. Норвегия Корольдігі Есеп палатасының сайты. — [Электрондық ресурс] URL: <http://www.riksrevisjonen.no/Slider/hoivedside.aspx>
5. Кореяның электрондық үкіметінің 2020 жылға арналған бас жоспары. / ақпараттық қоғамның ұлттық агенттігі. — [Электрондық ресурс] URL: <https://www.nia.or.kr/>
6. Эстонияның мемлекеттік бақылау сайты. — [Электрондық ресурс] URL: www.riigikontroll.ee

ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ АУДИТ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОХРАНЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ

Багланова Р.Б Маратова Ж.Д

студенты 2 курса ОП «Государственный аудит»

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, г. Астана,
Республика Казахстан

Научный руководитель - Жахметова А.К

Профессор кафедры «Государственный аудит» д.с.н

E- mail: baglanovaroza0@gmail.com

Аннотация. Мировой опыт показал что, экологический аудит, проводящийся высшими органами аудит, оказывает огромное влияние на решение вопросов охраны окружающей среды, а также, на координацию